

CANYELLES, Xavier (2018): *Gonellisme. Particularisme i secessionisme lingüístics a les Illes Balears*. Palma: Edicions Documenta Balear («Arbre de Mar», 61), 462 p.

La dialèctica dels discursos lingüístics i identitaris a Mallorca durant els darrers cinquanta anys es va traduir, en el vessant on conflueixen sense gaire concert i en proporcions variables un determinat autoctonisme purista, l'anticatalanisme i l'espanyolisme, en una ideologia antiil·lustrada que hem convingut a anomenar gonellisme (fora cursiva ni cometes). La famosa *Polèmica d'en Pep Gonella* de 1972 a les pàgines del *Diario de Mallorca* —reeditada poc després per Francesc de Borja Moll perquè considerava que el material «té un valor documental considerable per als estudiosos de la sociolingüística»— va servir en safata el nom de fonts del fenomen, i l'enginy popular en va crear de seguida una sèrie de mots derivats.¹ Durant dècades, el debat obsessiu sobre qüestions de llengua i identitat ha conservat una salut de ferro en els fòrums de la premsa diària local. Mentrestant, l'interès pel particularisme etnolingüístic mallorquí havia romàs aliè als cercles acadèmics, que no volien fer publicitat de qui posava en perill el difícil consens sobre les polítiques lingüística i cultural. Tanmateix, el *tema de la llengua* s'ha perpetuat en successives campanyes electorals, i el marc sociopolític dels darrers anys ha fet revifar la presència del discurs gonellista en el debat públic: durant la legislatura presidida per José Ramón Bauzá (2011-2015) va derogar-se bona part de la legislació autonòmica concebuda a fi de prioritzar l'ús del català; i la progressió del moviment independentista a Catalunya ha tingut un efecte mirall sobre les Balears, on s'han reactivat amb un embolcall modern els prejudicis de l'anticatalanisme tradicional. L'escriptor Valentí Puig, un bon exemple d'esperit conservador mallorquí filtrat per un sedàs d'inquietuds il·lustrades, participà durant anys de la vida cultural de Barcelona, entén la reparició del gonellisme «como reacción arcaica contra lo que es la presencia desproporcionada de una pan-catalanidad impulsada por el nacionalismo de izquierdas» (Puig 2014). Aquestes consideracions contextualitzen la publicació que volem ressenyar, una extensa obra descriptiva, documental i recopilatòria: un manual que pot complementar o ajudar a situar millor una sèrie d'estudis ja existents, o que es troben en curs d'elaboració; i que podria obrir noves vies i perspectives de recerca.

El llibre *Gonellisme. Particularisme i secessionisme lingüístics a les Illes Balears*, concebut al marge de la institució universitària i publicat el març de 2018 per Edicions Documenta Balear (Palma), és la primera contribució coneguda de Xavier Canyelles a l'àmbit de la història social de la llengua (o la sociolingüística en sentit ampli). El mateix autor ens adverteix que «aquest treball és un document recopilador d'informació que pot ser útil per entendre millor el conflicte lingüístic a Mallorca. Es pot considerar més com una crònica que no una investigació en si mateixa» (p. 23). El llenguatge emprat fixa el doll acumulatiu de fets i dades en paràgrafs breus i apunts fragmentaris, en un to quasi sempre descriptiu: no surt a compte cercar-hi, per tant, ni erudició acadèmica ni lluïment metodològic. S'adreça a un públic ampli, ideològicament heterogeni, que va des dels «catalanistes més radicals» fins als mateixos gonellistes, tot esperant que sigui una font d'informació per a «la societat mallorquina en general», i sense descartar que el llibre pugui desembarcar ocasionalment al Principat; mentrestant, els professionals de les humanitats «tindran ara una referència de consulta concentrada en un sol volum» (p. 23-24). Atès que el gonellisme és una ideologia bàsicament mallorquina, l'atenció de l'autor s'ha concentrat sobretot en l'illa gran. Tot i així, com que els termes *mallorquí* i *balear* de vegades es barregen en una sinonímia confusa (o en una ambigüïtat invasiva i ben calculada), Canyelles dedica alguns apartats a diversos tipus de reivindicació identitària de signe balearista, o que fan ús sovintejat de la marca *balear* (p. 36-37, 59, 63-98); i també es refereix al que anomena «el gonellisme de Menorca» (p. 256-260). De fet, en el subtítol del llibre s'ha optat, amb més o menys encert, per ampliar-ne l'abast a tot l'arxipèlag («a les Illes Balears»).

El primer que salta a la vista del volum és la notable extensió, 462 pàgines, que l'autor ha sistematitzat en un sumari probablement massa prolix: nou pàgines d'índex de continguts (p. 7-15), que algú

1. Cf. *Polèmica d'en Pep Gonella*. Presentació de Francesc de B. Moll. Palma: Moll, «Les Illes d'Or», 104, 1972. [Reedició i introducció de Joan Mut Munar. Palma: Institució Francesc de Borja Moll, 2017].

podria pensar que no separa de manera prou clara l'essencial del que és accessori. Ara bé, el llibre de Canyelles, com ja s'ha dit, té la voluntat de servir d'obra de consulta, fins i tot d'inventari o de catàleg, i això en condiciona l'estructura: nombrosos apartats i subapartats, l'extensió dels quals pot ser des d'un sol paràgraf fins a unes poques pàgines, i que aixequen acta d'etiquetes i corrents ideològics (*ismes*), entitats i associacions cíviqües, partits polítics, publicacions i diverses formes d'activisme. De fet, no ens equivocarem si veiem en aquest interès taxonòmic, atesa la trajectòria intel·lectual de l'autor, la petja dels mètodes de les ciències naturals.² El text es complementa amb una selecció abundosa de material gràfic, tot un arxiu gonella que és el resultat d'un gran esforç de recopilació, i que inclou reproduccions de cartells, pasquins, titulars i retalls de premsa, portades de llibres i opuscles, propaganda electoral, logotips, adhesius i vinyetes humorístiques. Suposem que darrere aquesta tria deu haver-hi una col·lecció bastant més àmplia. Només amb el material d'hemeroteca ja es podria editar un llibret a banda, que contextualitzés els articles i permetés llegir còmodament la lletra petita.

El volum es distribueix en onze capítols, que alhora configuren tres grans blocs: «Informació general. Documentació», «Contra què lluita el gonellisme?» i «Síntesi i anàlisi dels arguments gonellistes. Contraargumentacions». Encapçala el conjunt, després de l'índex, la coneguda cançoneta satírica protagonitzada pel nostre *heroi* («En Pep Gonella té un ca de bou, / el va baratar amb un ou de xoriguer...») (p. 17); una plana amb cinc citacions que en podríem dir d'autoritat, provinents totes de l'àmbit unitarista (Francesc de B. Moll, Gabriel Bibiloni, Toni Janer i Joan Morro) (p. 19), i una breu introducció, a càrrec del mateix Canyelles (p. 21-24). Completen l'obra dos llistats de fonts bibliogràfiques consultades, que separen els llibres, opuscles i articles científics de la premsa periòdica d'informació general i local. El primer llistat (p. 449-455) reuneix sobretot obres gramaticals i lexicogràfiques, estudis de l'àmbit de la lingüística i la filologia, treballs d'història social de la llengua, i assaigs d'historiografia mallorquina i balear. El segon (p. 456-462) demostra un seguiment acurat de la premsa diària de Palma a partir dels anys noranta, amb moltes referències d'*El Mundo-El Día de Baleares* —on l'animadversió cap al catalanisme local és més vitenca—, el *Diario de Mallorca* i *Última Hora*; i amb un seguit d'articles representatius de com aquesta problemàtica s'ha reflectit en certs mitjans d'àmbit estatal, particularment en l'imprevedible *ABC* madrileny.

En el prefaci, l'interès de l'autor se situa en un context autobiogràfic de partida, i es justifica en part l'enfocament de la qüestió. No hi ha dubte que Canyelles es fa seva la posició unitarista. Tot i així, utilitza alguns atenuants retòrics en la línia de l'anàlisi freda i desapassionada, el respecte a tothom —«moltes persones se senten *gonelles* amb orgull i cal respectar-ho»— i la superació de «conflictes llastimosos entre els mateixos mallorquins» (p. 23). Afirmar que les opinions dels qui han dedicat esforços a reclamar *es mallorquí* enfront del català estàndard mereixen ser estudiades, «tinguin raó o no»; i afegeix que «tot sempre té una part de veritat», «[n]o es tracta de jutjar a ningú, ni tampoc de faltar al respecte o d'ofendre», i que «tothom és lliure de pensar el que vulgui» (p. 23). La motivació a partir de la pròpia experiència sorgeix d'una escola on, a principis dels anys vuitanta, encara s'ensenyava només en castellà, mentre que en l'àmbit privat l'autor parlava tothora en mallorquí. En el context de l'època, la nova assignatura de *català* suscitaria entre pares i fills debats (pseudo)dialectològics imprevistos, i seria percebuda per molta gent com una intrusió en la pràctica lingüística familiar i col·loquial. Canyelles no s'està de reconèixer la seva inclinació gonella d'aleshores: «He de dir que durant l'adolescència vaig tenir aquest sentiment de *mallorquí sí, català no* i, com a defensor *des meu mallorquí*, no acceptava la seva substitució pel *català*, que s'associava directament amb el parlar de Barcelona»

2. Aquesta percepció es reforça amb uns mots de Canyelles, talment una intuïció interdisciplinària, que mostra amb encert el component instintiu i irracional dels debats identitaris (p. 22): «Les polèmiques i lluites lingüístiques es poden observar també des del prisma del comportament biològic. Les persones, en general, tenim un sentiment de propietat i identificació amb unes senyes d'identitat, les quals defensam quan són atacades o vulnerades. Així, frases com "tu no ets des nostros", "barco de requilla" o "vés-te'n amb es teus" no són gens rares en la comunicació oral quotidiana, de manera que començar una discussió és fàcilíssim quan tractam el tema mallorquí-català, fenomen especialment viu a Mallorca i gairebé ignorat a Catalunya».

(p. 22). La implicació personal de l'autor en l'objecte d'estudi ens ha fet pensar en el que deien Milani / Johnson (2008) quant a la recerca etnogràfica: «from the outset, the researcher *needs to be there*». L'evolució de Canyelles és *típica* en el sentit que, per mitjà d'un procés de descoberta, il·lustració i reconeixement de l'autoritat d'especialistes i erudits —«ampliant els meus estudis, investigant una mica pel meu compte i dialogant amb persones que dominen el tema»—, ara assimila totes aquelles creences a «prejudicis i percepcions errònies», bé que «[s]ense negar mai la meva mallorquinitat i defensa del *mallorquí*» (p. 22). En definitiva, abraça el discurs acadèmic sobre la llengua catalana, però sense excloure un dialectalisme respectuós amb la idea de conjunt.

En la primera part, que ocupa gairebé dos terços del llibre, l'autor traça una genealogia del fenomen dialectalista a partir de la història política i cultural. Entre els antecedents es comenten, entre altres: l'organització de l'Estat borbònic durant el segle XVIII, el partit pres per la noblesa insular (els *botifarres*), i les posicions lingüístiques de liberals i conservadors; la recreació de la parla popular en la literatura costumista de la segona meitat del segle XIX, i la llengua dialectalitzant de *La Revista Balear*, *L'Ignorància*, *La Roqueta*, el *Diari de Buja*, *Foch y Fum* o *En Xerrim*; la visió unitària del català que tenien alguns destacats intel·lectuals mallorquins de l'època (Marià Aguiló, Tomàs Forteza, Josep Tarongí, Miquel dels Sants Oliver); el trencament entre mossèn Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans; el *balearisme* de Lluís Alemany i Pujol; l'ús institucional de la llengua autòctona, la discussió identitària i el frustrat projecte estatutari durant la Segona República; l'anticatalanisme de Llorenç Villalonga, i la difusió del sentiment anticatalà durant la Guerra Civil i el franquisme. Tot seguit es dedica un apartat a explicar les circumstàncies de la famosa *Polèmica* de 1972 (p. 42-44); un plet que en certa manera continua en els textos de batalla del volum *Un puput de cresta molla. L'anticatalanisme a Mallorca: noms, llinatges i fotografies*, editat per Mateu Joan Florit el 1991, i sobretot en un seguit d'actituds d'una part de la població que rebutja els conceptes *català* i *llengua catalana* (p. 45-48). A continuació, Canyelles es refereix a «cinc grans tipus d'arguments» que articulen la ideologia gonellista i anticatalanista: la diferenciació lèxica entre *català* i *mallorquí*, el nominalisme, l'historicisme, el que designa com a «autoricisme» —ús de citacions d'autoritat i argumentació *ad verecundiam*— i el victimisme. Després fixa una sèrie de «tipus o branques» dins aquest entramat discursiu: el gonellisme originari o *condret*, que ha derivat en el neogonellisme (o *gonellisme il·lustrat*); el gonellisme popular o *de carrer*; el dialectalisme; el secessionisme lingüístic (o pseudogonellisme), i el negacionisme, entès com el vessant més extrem del secessionisme (p. 53-58). Tanmateix, en un terreny tan inestable, parcialment desorganitzat, on conviuen grupuscles efímers i *famílies* no sempre ben avingudes, sembla arriscat voler establir una tipologia precisa; al capdavant, les diferències entre uns i altres acostumen a ser de grau o intensitat, la retòrica es modula segons les circumstàncies, i el fet d'acceptar (si més no formalment) la unitat de la llengua catalana no creiem que marqui cap divisòria definitiva.

Els següents capítols d'aquest primer bloc estableixen un elenc d'entitats cíviques i associacions culturals d'orientació gonellista —se n'esmenten més d'una vintena, des dels *històrics* Centro Cultural Mallorquí, Cultura en Llibertat o Associació Cultural Mossèn Alcover fins als més recents Fundació Nacional Círculo Balear, Grupo Ramón Llull, Fundació Jaume III, Coordinadora d'Entitats Balearistes (CEB) i Grupo d'Acció Baléa (GAB), passant per l'Acadèmi de sa Llengo Baléa i l'Acadèmi d'Estudis Històrics Balearics— (p. 63-88); nombrosos partits polítics d'ideologia anticatalana, sovint quasi desconeguts per als votants, d'existència breu i connectats amb la dreta espanyolista (p. 89-98);³ i els principals autors (periodistes, historiadors, filòlegs, etc.), activistes i simpatitzants d'aquest ideari, amb nom i cognoms (p. 117-149). Hi apareixen, entre altres, els *clàssics* Antonio Alemany Dezcallar, José Zaforteza Calvet, Lluís Ripoll Arbós, Jaime Martorell Mir, Lluís Cerdó Fernández i Ramón Rodríguez Viñals, però també una sèrie d'estudiosos de perfils i edats molt diversos, com ara Mariano Bendito Saura, Mikèl Garáu Rosselló, Juan Vanrell Nadal i Antonio Roig Artigues; els *neogonellistes* Toni Can-

3. Aquesta secció s'amplia amb dos apartats (p. 99-115) en què s'il·lustren, respectivament, un repertori de declaracions de responsables polítics de la dreta sobre la política lingüística i les *modalitats insulars*, i una síntesi del debat sobre la llengua durant l'elaboració de l'Estatut d'Autonomia (1983).

tarelles, Tomàs Ribot Dickow, Mateu Cañellas Taberner, Tomàs Garau Febrer i Joan Font Rosselló; els *patriotes* Eduardo Connolly de Pernas i Jorge Campos Asensi; l'historiador Álvaro Santamaría Arán-dez, o els filòlegs Xavier Pericay i Jordi Quingles. Tot seguit, el capítol «Publicacions gonellistes» (p. 153-183) ofereix un registre de les principals edicions —més d'una trentena— en format de fitxes comentades, des del fullet *Nova ortografia balear* (1980) del Centre Cultural Mallorquí fins a les publicacions més recents de la Fundació Jaume III, passant per *Sa Fuya* —el butlletí *artèsà* de Jaime Martorell— i els llibres autoeditats d'Antonio Roig i Mikèl Garáu. Després es testimonia la propaganda activa dels gonellistes per mitjà de protestes al carrer i trobades, conferències i col·loquis, publicació de manifestos, campanyes contra els avenços del català, programes radiofònics, presència a Internet i, fins i tot, accions violentes, amenaces a catalanistes i consignes en forma de grafitis. Tanca aquest bloc un capítol (p. 243-261) en què se suggereixen analogies amb València —la semblança i els contactes amb el blaverisme són obvis—; i després amb el que l'autor anomena «nacionalismes lingüístics d'Espanya», tot caracteritzant els regionalismes aragonès, andalús, extremeny, asturià, castellà i manxec. El fet que en sengles apartats es parli també del «gonellisme de Menorca» —hi al·ludíem abans—, del «nacionalisme lingüístic espanyolista a les Balears» i, fins i tot, quedi resumit en mitja plana el cas de la *llengua moldava*, provoca que el fil argumental s'eixampli massa i caigui en algunes imprecisions.

La segona part del llibre, comparativament molt breu, presenta un seguit de llocs comuns, greuges i demandes habituals en el discurs gonella. S'hi esmenten aspectes que es refereixen a l'estructura lingüística —entre altres, la crítica d'un suposat centralisme barceloní, el conreu formal de l'article salat, l'acceptació del *lo* neutre i el foment dels parlars baleàrics—, les mesures glotopolítiques, els símbols del territori, la catalanització d'àmbits com ara l'escola, la senyalització, la toponímia o els mitjans audiovisuals, i el blasme del concepte *Països Catalans*.

La tercera part, finalment, «pretén ser una síntesi dels arguments i afirmacions gonellistes i anticatalanistes, comentats un per un, desmentint-los unes vegades o simplement contextualitzant-los unes altres» (p. 23). En un capítol dedicat als aspectes lingüístics, es donen unes nocions dels orígens i la història social del *mallorquí*, i s'exposen les tesis de l'apropiació de Ramon Llull i mossèn Alcover en el discurs gonella. També es comenten les crítiques habituals del paper de Pompeu Fabra i de la mutació ideològica de Francesc de Borja Moll, de qui s'afirma sovint que va passar de defensar el *mallorquí* i el *menorquí* a convertir-se en un dels principals impulsors de la catalanització de les Illes. Es parla, així mateix, del confusionisme al voltant del mot *llemosí*, dels glotònims privatius durant les èpoques medieval i moderna, l'article salat com a referent simbòlic i marcador identitari, la instrumentalització de les conclusions del XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques (Palma, 1980), o les expressions d'antiacademicisme populista («Qui fà sa lléngo ês es pòbble, no es llingüistas ni es polítichs»). En el capítol següent es fa constar un repertori raonat d'obres gramaticals, lexicogràfiques i didàctiques d'abast insular aparegudes d'ençà del segle XVIII, que utilitzen en conseqüència els termes *mallorquí* o *mallorquina*, i que tanmateix no suposaven cap voluntat secessionista: treballs com ara els de Joan Josep Amengual, Pere Antoni Figuera, Josep Tarongí, Antoni Vives Ginard, Antoni Maria Servera, Jaume Busquets, Andreu Ferrer Ginard o el mateix Moll. No hi falta un apartat sobre la literatura dialectal —el *Quixot* d'Ildefons Rullan, les *rondaies*, les obres teatrals de Jordi Martí Rosselló (Es Mascle Ros) i *Aigoforts*, de Gabriel Maura— i la premsa costumista (p. 399-408). Un darrer capítol es dedica a glossar alguns aspectes històrics, més en concret a exemplificar i rebatre l'historicisme *ad hoc*, fortament anticatalà, que adesiara addueixen certs grupuscles locals; aquests solen negar que hi hagués hagut mai repoblació de catalans a Mallorca fruit de la conquesta, afirmen que el rei Jaume I no era català, i que Catalunya en aquell temps encara no existia. Ens ha interessat sobretot la secció «Sobre escuts i banderes», quasi un petit tractat heràldicovexil·lògic; s'il·lustra la continuïtat històrica dels símbols de l'antiga Universitat, Ciutat i Regne de Mallorca, el seu redisseny durant el segle XX, i l'ús de la bandera tribarrada —una brisura del blasó reial de la Corona d'Aragó basada en l'escut adoptat durant el regne privatiu— a càrrec de certs sectors gonellistes.

L'obra de Canyelles és una de les darreres aportacions, i en certa manera la més ambiciosa, a la bibliografia de l'anticatalanisme etnolingüístic a Mallorca i les seves derivacions sociològiques. A causa

de la migrada repercussió que aquest conglomerat ideològic-discursiu ha tingut en la legislació lingüística balear, els treballs de tota mena dedicats al seu estudi eren fins fa poc molt fragmentaris. El primer intent d'aproximació analítica a la disputa de 1972 sorgit de l'àmbit acadèmic és, probablement, l'article «Mallorquinisch oder Katalanisch? Standard oder Varietät? Auf den Spuren von Pep Gonella», de Gabriele Berkenbusch (1994). El lingüista Josep A. Grimalt, d'altra banda, va pronunciar la conferència «Francesc de B. Moll, polemist», sobre els recursos dialèctics del principal afectat per aquella discussió, en el context d'unes jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Palma (octubre de 2002); les ponències presentades s'editaren l'any següent. Guillem Calaforra i Sebastià Moranta van publicar dos articles a la revista *Els Marges*. El primer, «Propostes i despropòsits: aspectes del gonellisme» (2005), estableix una genealogia del fenomen dialectalista i n'estudia les principals línies argumentatives i l'evolució. El segon, «Francesc de Borja Moll i el discurs lingüístic il·lustrat» (2008), se centra en l'anàlisi del discurs racionalista que Moll i els seus partidaris utilitzen en la *Polèmica*. Gabriel Bibiloni es refereix de gairell a la qüestió en escrits sobre llengua estàndard, variació i política lingüística, i li dedica alguns apunts del seu blog (*Llengua estàndard i variació lingüística*, 1997, p. 143-145; «El desplaçament del gonellisme», 2006; «Herois d'òpera bufa», 2011; «Mallorca» [*divÈrsia* 7, «La llengua catalana del present al futur», p. 119-132], 2015; «La política lingüística del Govern de José Ramón Bauzá», 2015). A aquests textos cal afegir un bon nombre d'articles divulgatius apareguts a la premsa, com ara els de Jaume Corbera («Gonellisme, blaverisme i barcelonisme», 2001); Miquel Payeras («L'insularisme lingüístic del PP», 2002; «El cercle gonella: 1971-2004», 2004; «El gonellisme castellanista», 2013); Carles Canals («Muerte a los catalanistas», 2004); Antoni Janer Torrens («Qui és en Pep Gonella?», 2014; «Les arrels de l'anticatalanisme illenc», 2019); Valentí Puig («El "gonellisme" vuelve a escena», 2014); *Racó Català* («L'anticatalanisme a les Balears: un repàs al gonellisme», 2014); Andreu Manresa («Gonellisme a la política», 2015; «¿Quién es o fue Pep Gonella?», 2015); Josep A. Grimalt («De les nines a ses pepes», 2015); Andreu Vidal («En Pep Gonella se quita la máscara», 2017); Neus Suñer («El gonellisme, un fenomen residual emprat per la dreta per instrumentalitzar la política lingüística a les Illes», 2017), i Joan Font Rosselló («En Pep Gonella tenia raó», 2017), entre altres. També cal tenir en compte les informacions sobre el gonellisme que trobem en obres més àmplies, com ara els assaigs de Francesc Viadel sobre l'anticatalanisme valencià *No mos fareu catalans* (2006) i *La gran depuració* (2015). En l'àmbit universitari alemany, Hans-Ingo Radatz ha tractat en alguns estudis la història de la llengua escrita a Mallorca, tot situant-la entre els textos dialectals i la norma estàndard («Das dialektale Element im Schriftkatalanischen Mallorcas aus historischer Perspektive», 2002; *Das Mallorquinische: gesprochenes Katalanisch auf Mallorca. Deskriptive, typologische und soziolinguistische Aspekte*, 2010); i Sandra Herling s'ha fet ressò en el llibre *Katalanisch und Kastilisch auf den Balearen* de les implicacions sociopolítiques de la norma lingüística a l'arxipèlag (2008).⁴ D'altra banda, Joan Mut Munar va presentar el 2013 a la Universitat Autònoma de Barcelona el treball de final de màster *Aproximació al particularisme lingüístic mallorquí a partir de la «Polèmica d'en Pep Gonella»*. L'autor va concebre aquest text com un estudi introductor a una reedició de la *Polèmica* que inclogués, fruit d'un repàs de l'hemeroteca, totes les «cartes al director» publicades l'estiu de 1972; aquesta actualització fou editada el 2017 per la Institució Francesc de Borja Moll (poc temps després que l'advocat José Zaforteza s'atribuís davant la càmera d'*IB3 Televisió* l'autoria dels articles signats per *en Pep Gonella* quaranta-cinc anys enrere). Així mateix, Lucas Duane Bernedo ha estudiat els discursos d'autoritat lingüística respecte a les varietats balears i el català estàndard a la xarxa social Facebook en l'article «Castilian Takes Backstage in the Balearic Islands: The Activation of Catalan Standardization Recursions in Facebook» (2017); aquest text anticipa la seva tesi doctoral *The institution of linguistic dissidence in the Balearic Islands: Ideological dynamics of Catalan standardisation*,

4. Fins i tot han aparegut notícies del fenomen en el camp de l'hispanisme rus, en concret els articles de Galina Denissenko «El catalán balear y el movimiento del gonellismo» (2014) i «Каталония, Валенсия, Балеарские острова: к вопросу о культурно-языковом сепаратизме» [Catalunya, València, Illes Balears: sobre la qüestió del secessionisme lingüístic i cultural] (2017).

codirigida pels sociolingüistes Julia de Bres i Joan Pujolar, i defensada el febrer de 2018 a la Universitat de Luxemburg. El 2017 també es presentà a la Universitat de Barcelona el treball de final de màster *L'anticatalanisme a Mallorca: el gonellisme*, de Miquel Àngel Company Campins, amb un enfocament d'anàlisi política i historiogràfica. Per part nostra, tenim previst donar a la impremta pròximament el llibre *Discursos lingüístics e identitaris en Mallorca (Espanya) y en la República de Moldavia*, basat en una tesi doctoral codirigida per Isabel Zollna i Emili Boix-Fuster a la Universitat de Marburg (Alemanya), en què l'estudi del gonellisme ocupa un lloc destacat.

En síntesi, podem concloure que el llibre de Xavier Canyelles és un punt de referència necessari, gairebé fonamental, per a qui tingui interès en una descripció escrupolosament documentada del cantonalisme etnolingüístic mallorquí; o vulgui accedir al material imprès —abundós, però gens sistemàtic i molt dispers— que ha produït d'ençà dels anys setanta. Un fenomen que no perd actualitat, fins i tot en aquest període en què la constitució d'un nou *Pacte de Progrés* a les Illes Balears (juliol de 2019) fa pensar en un cert afluirament de l'embranchada gonellista —que, tanmateix, quasi sempre reviscola en campanyes electorals i quan el Partit Popular administra les institucions autonòmiques.

Sebastià MORANTA MAS
Philipps-Universität Marburg
Goethe-Universität Frankfurt am Main

CASTELLÀ ESPUNY, Carles M. (2018): *El tortosí del Baix Ebre i l'estàndard. Descripció lingüística, anàlisi i propostes*. Benicarló: Onada edicions (Biblioteca la Barcel·la, 29), 520 p.

Celebrem l'aparició d'un nou treball sobre el català a Tortosa, que ve a reforçar l'àmbit de recerca sobre aquesta varietat diatòpica de la llengua catalana, que darrerament ofereix molts interessos als estudiosos de la nostra dialectologia. En aquest cas, però, hi destacarem la novetat de comparar la varietat diatòpica de la comarca del Baix Ebre amb la proposta estàndard de la llengua. Aquesta és una qüestió que interessa sobremanera l'autor, de tal aparença que fins i tot fa part del títol del llibre.

Consta de quatre capítols, i en els extensíssims dos darrers dels quals (tercer i quart) s'ocupa de la descripció diatòpica del parlar de la comarca del Baix Ebre. Val a dir que els dos primers s'ocupen de la justificació, metodologia, àmbit geogràfic i motivació (el primer), que encara enclou un subcapítol dedicat a exposar el model de llengua emprat per ell en la redacció del treball, i dels aspectes teòrics de l'estandardització de la llengua catalana a les Terres de l'Ebre. Unes conclusions, que marquen el capítol cinquè, i una bibliografia, el sisè, tanquen la descripció del parlar, però encara hi ha dos annexos afegits al final en què incorpora l'índex de mots estudiats i uns mapes de distribució geogràfica, que vénen a ésser com una mena de resum dels trets lingüístics més destacats de la comarca.

L'autor justifica l'estudi del tortosí, entre altres puntualitzacions, com una posició prèvia a confrontar-lo amb el procés d'estandardització de la llengua catalana, tot partint d'unes afirmacions de J. Veny (p. 22); en suma, pretén «...posar damunt la taula la relació de l'estàndard català amb la varietat geogràfica lingüística del Baix Ebre» (p. 22) per a aclarir el grau d'acceptació de formes lingüístiques del Baix Ebre per part de l'estàndard. Dins aquestes qüestions, cal destacar les reflexions que fa respecte al model de llengua que es fa servir (o s'hauria de fer servir) a les terres de l'Ebre, qüestió a què són molt sensibles els intel·lectuals tortosins hodierns i que és plantejada actualment per lingüistes, ensenyants i escriptors en aquella zona des de fa molt de temps (p. 33-38). Prèviament a la descripció del parlar, però, encara dedica un petit apartat relatiu als estudis previs del tortosí realitzats per diversos lingüistes, en què destacarem la classificació dialectal del parlar tortosí analitzada minuciosament.

En un altre aspecte, i ara ja referint-nos a la descripció del parlar de la comarca, cal dir que l'estudi s'ajusta completament a la monografia dialectal tradicional, i d'aquesta faisó el capítol o apartat dedicat a la fonètica (vocalisme i consonantisme) ocupa de la pàgina 75 a la 124. En farem alguns comentaris aleatoris, ça i lla de l'apartat.